

Dr Ljubo Krgović¹

ZAVOD ZA VOĆARSTVO SA OGLEDNIM POLJIMA - BIJELO POLJE

Sjeverni dio Crne Gore, Polimlje prije svega, vrlo je pogodan za gajenje kontinentalnih vrsta voća (jabuka, kruška, šljiva, trešnja, višnja, dunja, orah, lijeska, malina, kupina, ribizla, jagoda, josta i dr.). Gajenje tih vrsta voća uspješno je zahvaljujući povoljnim klimatskim i zemljišnim uslovima, geografskom položaju i dosta razvijenoj infrastrukturi područja. Zahvaljujući tim uslovima, voće se u Polimlju gaji od davnina. Organizovana proizvodnja voća počinje za vrijeme Austro-Ugarske monarhije.

Poslije 1918. godine formiraju se u ovom području voćni rasadnici u svakom sreskom mjestu. U Bijelom Polju formiran je rasadnik za proizvodnju voća 1924. sa zadatkom da radi na unapređivanju voćarstva Polimlja i Crne Gore.

Poslije Drugog svjetskog rata (1946. godine) osnovana je u Bijelom Polju Niža poljoprivredna škola sa rasadnikom, koja 1948/1949. prerasta u Srednju poljoprivrednu školu. Ukidanjem Srednje poljoprivredne škole tokom 1951. godine a na njenim objektima formiran je Centralni rasadnik kontinentalnog voća sa sjedištem u Bijelom Polju (Rješenje Vlade NRCG Sl.list br. 1. od 10.01.1951. god.).

Sve do kraja 1952. godine, kada je Vlada NRCG rješenjem br. 3712 od 9.12.1952. godine osnovala Stanicu za voćarstvo Bijelo Polje, nije bio značajnijih naučnih istraživanja u oblasti kontinentalnog voćarstva na ovom području Crne Gore. Osnivanjem Stanice za voćarstvo Bijelo Polje, počinje organizovani naučnoistraživački i stručni rad na unapređivanju voćarstva u Polimlju i šire.

Stanica za voćarstvo Bijelo Polje je osnovana sa zadatkom da:

- ispituje domaći sortiment kontinentalnih vrsta voća radi registrovanja biološko-fizioloških osobina sorti, kvaliteta plodova za potrošnju u svježem i prerađenom stanju, vremenu čuvanja plodova u različitim uslovima, otpornost sorti na bolesti i štetočine i dr.,

- da ispituju pomenute osobine introdukovanih sorti voća i time mijenja i poboljšava sortiment voćnih vrsta u Crnoj Gori,

¹ Dr Ljubo Krgović, naučni savjetnik, šef Zavoda za voćarstvo sa oglednim poljima - Bijelo Polje

- da radi na stvaranju novih sorti voća koristeći banku gena domaćih i introdukovanih sorti,
- da proizvodi sadni materijal voća za područje Crne Gore,
- da proučava opštu problematiku voćarstva Polimlja i okoline,
- da radi na aplikaciji rezultata istraživanja iz svih oblasti voćarske agrotehnike,
- da radi i druge poslove iz oblasti voćarske proizvodnje (izradu studije, projekata, podizanja zasada, davanje savjeta i uputstava odgajivačima voća i dr.),

U stanici za voćarstvo je ubrzo formiran odsijek za pomologiju i oplemenjivanje voćaka sa pododsijekom za rasadničku proizvodnju kojim je proširena djelatnost Stanice za voćarstvo sa:

- iznalaženjem najboljih sorti za podizanje plantažnih zasada,
- iznalaženjem najboljih podloga za vrste i sorte kontinentalnog voća u različitim uslovima voćarske tehnike,
- stvaranjem novih sorti i podloga voća,
- proučavanjem oplodavanja voćaka i fiziologijom biljaka i plodova,
- najpovoljnijim načinima agrotehnike u određenim uslovima,
- usavršavanjem postupaka u proizvodnji sadnog materijala voća,
- ispitivanjem tehnoloških osobina voća i njihove prerade i drugim mjerama.

Naučna istraživanja u oblasti kontinentalnog voćarstva Crne Gore uglavnom počinju 1953. godine.

Prva istraživanja su usmjerena na proučavanje osobina domaćih (autohtonih) sorti kontinentalnih vrsta voća, jer do tada u rejon Polimlja nijesu introdukovane strane sorte kontinentalnih vrsta voća, zbog nepostojanja odgovarajuće institucije. Formiranjem Stanice za voćarstvo, na temeljima Niže poljoprivredne škole, kasnije Srednje poljoprivredne škole i Centralnog rasadnika za kontinentalno voćarstvo, stvoreni su uslovi za naučna istraživanja u voćarstvu šireg obima, jer je osnivanjem Stanice za voćarstvo, rješenjem Vlade NRCG br. 3712 od 9.12.1952. godine, ubzo stvorena kolekcija od 150 sorti jabuka, 49 sorti krušaka, 34 sorte šljiva, 9 sorti bresaka, 23 sorte trešanja, 15 sorti višanja, 4 sorte kajsija, 19 sorti jagoda, 16 sorti crne ribizle, 3 sorte crvene ribizle, 7 sorti malina i 3 sorte kupine.

Sve do 1965. godine naučna i stručna istraživanja u Zavodu su usmjerena na izučavanje domaćih sorti kontinentalnih vrsta voća (13 radova), izučavanje prirodnih uslova za razvoj voćarstva (5 radova), obrazovanje u oblasti poljoprivrede (1 rad), razmatranju izložbi poljoprivrednih poroizvoda (2 rada), razmatranju agrotehničkih mjera u oblasti voćarstva (3 rada), razvoju

pčelarstva (6 radova), izučavanju šumskog voća (2 rada) i ostale poljoprivredne biljke (3 rada).

Zgrada zavoda za voćarstvo u Bijelom Polju

U sljedećem desetogodišnjem periodu (od 1966. do 1976) istraživanja su usmjerena na biološko-fiziološke i tehnološke osobine introdukovanih i autohtonih sorti voća (18 radova), izučavanju najpovoljnije agrotehnike u uzgoju voća (1 rad), proučavanju vrsta i sorti voća u uslovima Polimlja, Crne Gore i Jugoslavije (17 radova), proizvodnji sadnog materijala voća (1 rad), poljoprivrednom obrazovanju, poljoprivrednim institucijama, rejonizaciji voćarstva u Polimlju, postignutim rezultatima u voćarstvu Jugoslavije i dr. (5 radova), sa ukupno 44 naučna i stručna saopštenja.

Period 1978-1988. godine usmjeren je na proučavnije biološko-fizioloških i tehnoloških osobina introdukovanih sorti raznih vrsta gajenjih biljaka - voćki, vrsta šumskog voća i novostvorenih hibridnih linija (28 radova), proučavanju prirodnih činilaca Polimlja (1 rad), medonosnoj flori u Crnoj Gori (3 rada), i ostalim problemima u voćarstvu Polimlja, Crne Gore i Jugoslavije (7 radova), sa ukupno 36 naučna i stručna saopštenja.

Period od 1988. do kraja 1997. godine karakteriše istraživanje biološko-frizioloških i tehnoloških osobina introdukovanih sorti raznih vrsta voća (12

radova), izučavanje ljekovitih i aromatičnih biljaka i šumskih plodova Polimlja i Potarja (3 rada), istraživanje nasleđivanja osobina ukrštanjem sorti voća sa povratnim ukrštanjem (3 rada), ispitivanja medonosnog bilja Crne Gore (3 rada), te ostala istraživanja (sorte jabuka, samoniklo voće u nas (2 rada) i radovi koji doprinose savremenom razvoju jugoslovenskog voćarstva (4 rada).

U toku dosadašnjeg perioda naučnoistraživačkog rada saradnici Zavoda odbranili su dvije doktorske disertacije: Uticaj površine lista na prinos i kvalitet ploda šljive požegače, dr Radosava Jovančevića, 1968. i Proučavanje biološko fizioloških osobina žbuna i tehnoloških vrijednosti plodova nekih sorti borovnice i nekih tipova *Vaccinium myrtillus L.* u Polimlju, dr Ljuba Krgovića i tri magistarska rada: Proučavanje agrobioloških osobina autohtonih sorti jabuke i kruške u Gornjem Polimlju, mr Gordane Šebek (1995), Karakteristike populacije *Pyrus sp.* u području Bijelog Polja, mr Miodraga Jovančevića (1995). godine i Selekcija vinogradske breskve u Crnoj Gori, mr Đine Peković, (1997). godine.

U Zavodu je tokom dugogodišnjih istraživanja stvorena polnom hibridizacijom nova sorta jabuke "Rani delišes" proizvedena i priznata od Savezne komisije 1984. godine.

Saradnici Zavoda za voćarstvo rade i na drugim stručnim poslovima, studijama, projektima, stručnim savjetima i dr. iz oblasti poljoprivrede, posebno kontinentalnog voćarstva Crne Gore. Bili su uključeni kao saradnici i nosioci podprojekta u projektima SFRJ kao što je projekat " HRANA".

Zavod je razvio saradnju sa poljoprivrednim organizacijama na teritoriji Polimlja, Potarja i Crne Gore u cjelini u vezi sa svim pitanjima voćarske problematike.

Od formiranja do 1990. godine, uporedo sa naučnim istraživanjima, Zavod je proizvodio sadni materijal kontinentalnog voća od onih vrsta i sorti koje su uz prethodnu dugogodišnju provjeru odabrane za kontinentalni dio Crne Gore. Tako su naučna istraživanja u oblasti voćarstva našla najsigurniju aplikaciju na terenu Crne Gore. Saradnici Zavoda su omogućili proizvođačima voća da gaje najbolje svjetske sorte kontinentalnog voća u datim prirodnim uslovima. Rezultati rada Zavoda su očigledni. Zahvaljujući Zavodu umnogome je promijenjena struktura vrsta a naročito sortiment voća u Polimlju i Potarju, tako da autohtone sorte ostaju samo kao pogodni genetički resursi i nešto u manjem obimu za industrijsku preradu.

Radeći u Zavodu akademski stepen dr nauka stekli su Radosav Jovančević, i Ljubo Krgović (1968. i 1981), a stepen mr nauka Miodrag

Jovančević (1995.), Gordana Šebek (1995) i Đina Peković (1997). U Zavodu rade dva magistranta - Nebojša Veličković sa usvojenom magistarskom tezom i Vučeta Jaćimović. Dipl.ing. Miodrag Jovnčević i Gordana Šebek su pri kraju rada na odbrani doktorskih teza.

Saradnici Zavoda za voćarstvo

Zavod raspolaže poslovnom zgradom u Bijelom Polju i manjom poslovnom zgradom na objektu u Rasovu. U poslovnoj zgradi u Bijelom Polju smještena je laboratorija i sva druga laboratorijska oprema za istraživanja u voćarstvu. Oprema Zavoda je amortizovana i zastarela, kao i u Institutu u cjelini, tako da se većina istraživačkih poslova obavlja u vaninstitutskim, odnosno vanzavodskim laboratorijama (Poljoprivrednim fakultetima i Institutima u našoj zemlji). Za savremenu opremu nedostaju novčana sredstva.

Ogledni objekti Zavoda: Babića Brijeg, lociran u urbanističkom dijelu Bijeloga Polja i Rasovo, lociran na 4,5 km od Bijelog Polja, sada su van funkcije Instituta, odnosno Zavoda. Donošenjem Zakona o vraćanju poljoprivrednog zemljišta bivšim vlasnicima iz društvene svojine (1992) oba objekta su došla pod udar bivših vlasnika tog zemljišta, na osnovu pojedinačnih ili Institutu nerazumljivih obećanja da će se i to zemljište vratiti. Primjenom donešenog Zakona o vraćanju poljoprivrednog zemljišta bivšim vlasnicima iz društvene svojine apsolutno je zaštićeno zemljište oglednih objekata Zavoda za

voćarstvo u Bijelom Polju, jer nije bilo osnova za vraćanje zemljišta tih objekata. Zakonski zemljište je ostalo u svojini Poljoprivrednog instituta, odnosno Zavoda, a faktički je u rukama bivših vlasnika, koji ga koriste od 1991. godine do danas. Sva nastojanja Instituta da zakonskim mjerama odstrani bivše vlasnike od ovih oglednih polja Zavoda, a naročito sa objekta u Rasovu, ostale su uzaludni do dana današnjeg. Rezultati proistekli iz takvog statusa oglednih polja - objekata Zavoda u Bijelom Polju su krajnje negativni po Zavod, Poljoprivredni institut, poljoprivrednu nauku i struku i narod sjevernog dijela Crne Gore koji je najvećim dijelom pribavljao novčana sredstva prodajom poljoprivrednih proizvoda, među kojima su i proizvodi voćarske proizvodnje.

Sve kolekcije voćnih sorti kontinentalnih vrsta voća uništene su od strane bivših vlasnika ovog zemljišta. Time su onemogućena sva naučna istraživanja u voćarstvu na ovom području. Uništene su kolekcije sorti koje su formirane i kao banka gena voćaka Jugoslavije pogotovu autohtonih sorti, sitnog voća, koje je bilo kolekcionisano u Zavodu za voćarstvo Bijelo Polje u obimu kakav nije postojao u drugim naučnim institucijama u Jugoslaviji, kolekcije voćnih podloga, novostvorenih hibridnih linija jabuke i kruške, prijavljenih Saveznoj komisiji za priznavanje sorti i drugo.

Uništene su osnove za rasadničku proizvodnju voća, time potencijalni izvori prihoda Instituta i Zavoda, oštećen mašinski park, poslovne zgrade, ograde objekata i dr.

Službama Instituta i Zavoda zabranjena je svaka djelatnost na objektima, u odsustvu bilo kakve zaštite od strane organa države.

Biotehnički institut - Podgorica Zavod za voćarstvo Bijelo Polje je pokrenuo inicijativu za ocjenu zakonitosti svih akata kojima se sprečava primjena važećeg Zakona o vraćanju zemljišta i svih drugih prepreka kojima se ostvrjuje pravo Instituta, odnosno Zavoda za korišćenja ovih oglednih objekata radi ostvarivanja zadataka i Instituta i Zavoda.

Zavod posjeduje biblioteku od preko 2000 stručnih knjiga, i ostale literature. U posljednje vrijeme, zbog nedostatka finansijskih sredstava, Zavod nije u mogućnosti da nabavlja potrebnu domaću i stranu literaturu, potrebnu za kontinuiran rad i stručno usavršavanje saradnika Zavoda.

Zavod raspolaže sa prevaziđenom opremom za laboratorijska istraživanja i drugom opremom. Osavremeniti opremu Zavoda, omogućiti da se ogledni objekti Zavoda puste u svoju funkciju su najvažniji zadaci u Institutu, odnosno Zavodu i u tom pravcu se preduzimaju sve mjere.

SLUŽBA ZAJEDNIČKIH POSLOVA

Postoji od osnivanja Instituta. Obavlja administrativne i sve druge uslužne poslove za zavode Instituta. U sklopu ove službe objedinjene su opšta, pravna, finansijsko-materijalna, čuvarska i služba održavanja. U njenom sastavu je i biblioteka Instituta. Dio zajedničkih poslova Zavoda za suptropske kulture u Baru i Zavoda za kontinentalno voćarstvo u Bijelom Polju obavlja se u tim zavodima, a preostali u sjedištu Biotehničkog instituta, u Podgorici.

Na zajedničkim poslovima radi ukupno 17 radnika, od kojih su 3 sa visokom stručnom spremom.

BIBLIOTEKA

Biblioteka je osnovana kada i Institut, 1937. godine. Stalno je bogatila svoj knjižni fond, tako da je od 300 knjiga, kojim je raspolagala 1949, danas dostigla broj od 9239 naslova, odnosno preko 10000 primjeraka samo u Podgorici, jer je jedan broj knjiga nabavljen u više primjerka. Nešto manji broj knjiga posjeduju zavodi u Baru i Bijelom Polju. Najveći broj knjiga dobijen je kupovinom, manji poklonom ili zamjenom. Pomoću kataloga i prospekata, koje je redovno primala, bibliografskih prikaza, referalnih časopisa i na druge načine biblioteka je sve do zavođenja sankcija bila u toku sa izdavačkom djelatnošću u svijetu.

Biblioteka raspolaže naslovima iz gotovo svih oblasti poljoprivrede (proučavanja zemljišta i meloracija, ratarstva, povrtarstva, zaštite bilja, hortikulture, voćarstva i vinogradarstva, stočarstva, veterinarstva, agroekonomske itd.), kao i iz drugih srodnih naučnih disciplina (hemije, biohemije, fiziologije, genetike, zoologije, botanike, sistematike i dr.). Jedan dio tih naslova je od kapitalne vrijednosti, u naučnom i u bibliografskom smislu.

Pored knjiga, biblioteka posjeduje brojne strane i domaće stručne i naučne serijske publikacije. Naučni radnici Instituta mogli su da prate naučna dostignuća i putem 261 časopisa, na koliko je Institut bio pretplaćen od svog osnivanja do danas. Biblioteka je bila pretplaćena i na nekoliko najznačajnijih referalnih časopisa. Za neke od njih nabavljena su i godišta iz perioda prije osnivanja Instituta, tako da je pomoću njih moguće dobiti informacije o naučnim dostignućima u svijetu za posljednjih 50-70 godina.

U posljednjih nekoliko godina, dobijaju se, nažalost, samo 22 strana i naša časopisa: najveći dio njih su glasila naučnih ustanova koje su željele da nastave raniju sarajku, a samo nekoliko časopisa se dobija u pretplati.

Velika sala

Mala sala

Biblioteka

U toku je uključivanje biblioteke u informacijski sistem na nivou zemlje i priključivanje na međunarodnu informacijsku mrežu INTERNET.

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA

Od 1994. Poljoprivredni (Biotehnički) institut izdaje naučni časopis Poljoprivreda i šumarstvo, koji je glasilo Saveza poljoprivrednih inženjera i tehničara Crne Gore, Saveza šumarskih inženjera i tehničara Crne Gore i Saveza veterinarara i veterinarskih tehničara Crne Gore. I ranije, dok Institut nije zvanično još bio vlasnik i izdavač, časopis je izlazio uglavnom angažovanjem Instituta, čiji su saradnici bili članovi Redakcionog odbora i odgovorni urednici.

Časopis je pokrenut 1955. godine. Do kraja 1959. časopis je izlazio pod naslovom "Naša poljoprivreda", od tada do 1963. kao "Naša poljoprivreda i šumarstvo", a od 1964. godine kao "Poljoprivreda i šumarstvo".

U časopisu se objavljuju originalni naučni, pregledni i stručni radovi iz oblasti poljoprivrede, veterinarstva, biologije, zaštite životne okoline, šumarstva i sl., kao i prikazi knjiga, izvještaji sa naučnih skupova itd. Časopis izlazi na srpskom jeziku, ali se pojedini radovi štampaju i na stranim jezicima, kao i izvodi i sažeci svih radova. Štampa se u tiražu od 300 primjeraka i distribuira se putem pretplate i razmjene u zemlji i inostranstvu (21 zemlja iz cijelog svijeta).

Pored časopisa Institut je bio izdavač više knjiga, monografija i izvjesnog broja disertacija svojih saradnika, kao i zbornika sa naučnih skupova čiji je bio organizator. Takođe, u ediciji Instituta izašlo je nekoliko knjiga namijenjenih prvenstveno poljoprivrednicima (npr. "Voćnjaci pod Rumijom" i dr.), kao i spomenice 40 i 50 godina Poljoprivrednog instituta.

SARADNJA INSTITUTA SA DRUGIM USTANOVAMA I ORGANIZACIJAMA U ZEMLJI I INOSTRANSTVU

Institut je u proteklom desetogodišnjem periodu saradivao sa brojnim ustanovama, naučnim i obrazovnim institucijama, stručnim službama, proizvodnim i prometnim poljoprivrednim organizacijama iz zemlje i inostranstva.

Najširu i najintenzivniju saradnju Institut ima sa Ministarstvom prosvjete i nauke u oblasti naučnoistraživačkog rada, a sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RCG u oblasti stručne djelatnosti, što je i razumljivo budući da su ta Ministarstva najvažniji finansijeri Instituta. Pored pomenuta dva ministarstva, Institut saraduje i sa drugim republičkim institucijama i ustanovama: Zadružnim savezom, Privrednom komorom, Javnom veterinarskom ustanovom, Zavodom za međunarodnu, kulturno-prosvjetnu, naučnu i tehničku saradnju, Ekonomskim fakultetom, Zavodom za zdravstvenu zaštitu, Zavodom za zaštitu prirode, Kliničko-bolničkim centrom, Republičkim

hidrometeorološkim zavodom, Geološkim zavodom, Institutom za tehnička istraživanja, Direkcijom za nekretnine, Vojvođanskom bankom, Montenegro bankom, Agrobankom i drugim.

Preko naučnoistraživačkih projekata i kroz usavršavanje kadrova, Institut dobru i dugogodišnju saradnju ostvaruje sa brojnim obrazovnim ustanovama i institucijama. Neke od njih u zemlji su: Poljoprivredni fakultet u Zemunu, Novom Sadu i Čačku, Veterinarski fakultet u Beogradu, Institut za stočarstvo Zemun Polje, Institut za primenu nauke u poljoprivredi Beograd, Institut za zaštitu bilja i životne sredine Beograd, Institut za kukuruz Zemun Polje, Institut za krmno bilje Kruševac, Institut za strna žita Kragujevac, Institut za povrtarstvo Smederevska Palanka, Institut za ljekovito bilje "Josif Pančić" Beograd, Institut za tehnologiju nuklearnih i drugih mineralnih sirovina Beograd, Institut za istraživanja u poljoprivredi "Srbija", Beograd, Naučni veterinarski institut Beograd, Institut za proučavanje zemljišta Beograd, Institut za ekonomiku poljoprivrede, Centar za voćarstvo Čačak, Zavod za sociologiju razvoja sela i dr., potom sa: Saveznim ministarstvom za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu posebno sa Odjeljenjem za zaštitu bilja i pesticide, Odjeljenjem, za graničnu inspekciju, Saveznim zavodom za biljne i životinjske genetičke resurse, te sa: Saveznim ministarstvom za tehnologiju i razvoj, Poslovnom zajednicom "Agrozajednica" Novi Sad, Jugoslovenskim poljoprivredno šumarskim centrom Beograd i drugim institucijama i organizacijama.

Dugoročna saradnja postoji sa gotovo svim značajnijim poljoprivrednim preduzećima i organizacijama Crne Gore: Agrokombinat "13 jul", DD Plantaže, DD Kooperacija, PTK "Nikšić", DD "Bajo Pivljanin" Plužine, DD Podgorička mljekara Podgorica, JP Luka Bar, "Agroulcinj" Ulcinj, DP "Exportbilje" Risan, DP "Sinjavina" Kolašin; pa sa zemljoradničkim zadrugama: "Napredak" Boljanići, "Trebajjevo" Kolašin, "Mataguži" Podgorica, i sa svim veterinarskim stanicama i mljekarama.

U zemlji uspješna saradnja je i sa proizvođačima i distributerima sjemenskog i sadnog materijala u biljnoj proizvodnji ("Semenarstvo" Novi Sad, "Seme" Beograd, "Agroseme" Subotica, Guča), gotovih proizvoda ("Budvanska rivijera"), sjemena i priplodnog materijala u stočarskoj proizvodnji (Veterinarsko-stočarski centar Velika Plana, PIK "Čoka", DP "Živinarstvo" Sobovica, Kragujevac.), proizvođačima sredstava za zaštitu bilja (DD "Zorka - zaštita bilja" Šabac, "Župa" Kruševac, "Galenika - Fitofarmacija" Zemun), proizvođačima poljoprivredne mehanizacije i opreme i sl. Ističemo i saradnju sa inostranim proizvođačima sredstava za zaštitu bilja i njihovim zastupnicima u zemlji: Bayer AG, Leverkusen, Njemačka, zastupnik Chemical Agrosava, Beograd, Ciba - Geigy AG. Basel, Švajcarska, zastupnik Agrostar Novi Sad i dr..

Institut je u proteklom desetogodišnjem periodu saradivao i sa većim brojem inostranih naučnoistraživačkih i obrazovnih institucija kroz realizaciju međunarodnih projekata i usavršavanju kadrova (United States Department of

Agriculture - USDA; U.S. Sheep Experimental Station, Dubois, Idaho; Crops Research Laboratory Oxford NC; Appalachian Soil and Water Conservation Research Laboratory, Beckley, WV; USDA - Agricultural Research Service, Weslaco, Texas; USDA - Agricultural Engineering Department, Pullman, Washington; International Development Research Centre, Ottawa, Canada; Università degli studi di Bari Facoltà di agraria; Office International de la Vigne et du Vin - OIV; Vinogardrska opitna stanica u Semtemvriju Bugarska; Ekonomski fakultet Univerziteta u Rostovu na Donu).

Raznovrsne oblike saradnje Institut je imao i sa brojnim naučnoistraživačkim i obrazovnim institucijama, stručnim službama i proizvodnim organizacijama sa prostora prethodne Jugoslavije, posebno sa Poljoprivrednim fakultetom u Sarajevu, Veterinarskim fakultetom u Zagrebu, Biotehničkim fakultetom u Ljubljani i drugim. Sa nekima od njih, saradnja nije ni do danas prekinuta: Zemjodelski fakultet Skopje, Institut za ovoštarstvo Skopje i drugima.